

STOKKUM (Gemeente Hof van Twente)

Stokkum is een van rijkswegen beschermd dorpsgezicht in Stokkum bij Markelo in de Nederlandse provincie Overijssel. Het beschermd gezicht beslaat een oppervlakte van 19 hectare. De beeld bepalende erven en gebouwen in combinatie met de ruimtelijke structuur van onder andere de wegen, maar ook het groen zijn het gezicht van Stokkum. Een gezicht die we beschermen door ons erfgoed beleid:

<https://www.hofvantwente.nl/bouwen-en-verbouwen/erfgoed>

Stokkum heeft een rijke historie, oude boerderijen sieren al eeuwen het Landschap. Dit landschap wordt afgewisseld door slingerende weggetjes tussen hoge esch-randen en lager gelegen weilanden met als verbindend element het Napoleonslaantje, een holle weg, wat fungeert als kerkpad, wandelpad. Om een beeld te geven van deze oude weggetjes en steegjes kunt op de site Topo-tijdreis dit wegen/steegjes patroon terug vinden.

Het Ulkeneind nu, met zijn eeuwenoude boerderijen gaat met de tijd mee, bewoners verhuizen, maken plek voor nieuwe bewoners. Uit het dorp keren kinderen terug naar het ouderlijk huis. de boerderij of woning maakt plaats voor nieuwe bewoners. Daardoor zijn meerdere huizen van eigenaar veranderd en veranderen ze nog steeds van eigenaar. Mensen komen uit Alphen aan de Rijn, Purmerend, Hengelo, Heukelum, Goor en Diepenheim naar de buurtschap Stokkum.

Vanuit deze buurtschap is het initiatief ontstaan om samen te werken aan duurzaamheid en vergroening. De beschermde status als uitgangspunt maar vooral ook als impuls.

Verbindend Groen Stokkum

Stichting Dynamiek Stokkum heeft het thema duurzaamheid/vergroening als een van haar belangrijke pijlers gedefinieerd. Deze ingrediënten op een slimme en logische manier met elkaar verbinden is de uitdaging. In dit plan wordt beschreven hoe duurzaamheid, vergroening en versterking van de gemeenschap verder met elkaar verbonden kan worden met als thema: "Verbindend groen in Stokkum".

Zorgen voor de groene verbinding, versterking van het culturele landschap, ecologie en de biodiversiteit.

De bovenstaande onderdelen hebben allemaal eigen waarde maar in combinatie versterken deze elkaar aanzienlijk. Het combineren van educatie, het verder vergroenen van het schoolterrein, het aanleggen van wandelpaden en verbindend heggen en dit alles ook actief en zichtbaar tonen is een bijzondere, maar vooral ook logische keuze en tevens de basis voor het totaal plan.

Een plan om de buurt te verbinden

Een 'groene' verbinding tussen de Stokkumse gemeenschap, school en ouders, toerisme en Noaberschap, dat is waarvoor we gaan. In samenwerking met de stichting Maarkels Landschap en de OBS Stokkum zijn een aantal plannen en ambities bedacht ten aanzien van vergroening. Het plan bestaat uit een Eco school, wandelpaden, het aanleggen van heggen en de Stokkumse Brink.

Eco School

Dit project is een combinatie van ecologie en een schoolen bevat de volgende onderdelen:

- Veld met bloemen-/kruidenmengsel
- Boomgaard met fruitbomen
- Bijenkasten
- Hemelwateropvang, handwaterpomp en -waterspeeltoestellen
- Vlechthagen/natuurlijke heg -inheems/streekeigen
- Educatiepad voor school en BSO
- Vogelnestkasten van allerlei type vogels ophangen
- Insectenhotel
- Integratie met moestuin en aanwezige kweekkas van OBS

Verbindende heggen

Dit project betreft een gebiedsgerichte aanpak middels het aanleggen van heggen ter versterking van de gemeenschap met een biodiverse natuur en met historisch besef van een kleinschalige historische noaberschap. Het gaat hierbij om de overgang van een landschap met esranden naar lager gelegen gronden. Voorheen werden weilanden en boerenerven afgeschermd door heggen, om vee te keren. Tegenwoordig wordt er gebruik gemaakt van Prikkelraad, "takkedraad". Om het bekende dorpsgezicht weer terug te krijgen worden er weer heggen aangelegd. Middels de aan te leggen heggen wordt ook een verbinding gelegd tussen het Ulkenende en het beschermde dorpsgezicht van Stokkum en ontstaat er weer mogelijkheden voor patrijzen en andere bedreigde diersoorten.

Door deze heggen gezamenlijk te onderhouden ontstaat een verbindende factor tussen burenen onderling het ons welbekende "burenplicht" iets waar de noaberschap bekend om staat. Alle 14 erven zijn individueel bekeken en de buurtbewoners hebben aangegeven waar zij hun erf mee willen verfraaien. Dat resulteerde in de aanplant van extra heggen, meidoorn, veldesdoorn en gemengde hagen. Hoogstam fruitbomen en solitaire bomen.

Wandelpaden en 'Stokkumse Brink'

Ook door het verbinden van verschillende wandelpaden en de centraal gelegen Stokkumse Brink ontstaan verbanden. Hiervoor zijn de volgende activiteiten gaande:

- Aansluiten van bestaande en nieuwe wandelroutes
- Routes voorzien van bewijzing
- De nog aan te leggen Stokkumse Brink zal het centrale punt worden van waaruit de routes kunnen starten en de verschillende wandelroutes middels een overzichtsbord zal worden weergegeven
- Verder zal de Brink aangekleed worden als rustplaats voor wandelaars en fietsers

Bijlage 1: presentatie Verbindend groen Stokkum

Verbindend groen in Stokkum

De doelstellingen van een groot aantal thema's zijn reeds gerealiseerd. In 2021 is duurzaamheid/groen echt gaan leven. Een aantal ideeën van Dynamiek, vanuit de buurt en de OBS Stokkum zijn mooi samengekomen.

Deze 4 onderdelen vormen niet alleen een onderlinge "groene" verbinding maar leidt ook tot verbinding tussen de Stokkumse gemeenschap, school en ouders, toerisme en Noaberschap!

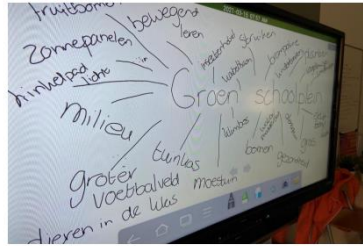

Dit betekent ook een versterking van het cultuurlandschap, de ecologie en biodiversiteit. Belangrijke aandachtsoorten daarbij zijn met name: kamsalamander, de vleermuis, ringmus en patrijs.

Deze ingrediënten op een **slimme en logische manier met elkaar verbinden werkt versterkend**. Die uitdaging om te komen tot "Verbindend groen in Stokkum" pakken we graag samen op.

Eco zone rondom de basisschool

Inpasbaar in onderwijs
Eco-schools

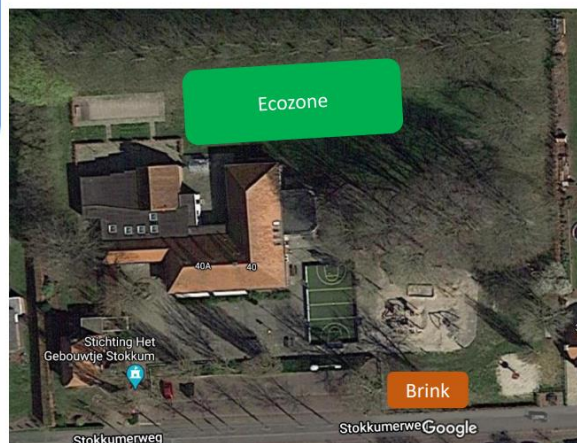
Deze groene zone bestaat uit de volgende onderdelen:

- Veld met bloemen-/kruidenmengsel
- Boomgaard met fruitbomen
- Bijenkasten
- Hemelwateropvang, handwaterpomp en waterspeeltoestellen
- Vlechthagen/natuurlijke heg -inheems/streekeigen – (Holtwark)
- Educatiepad voor school en BSO
- Vogelnestkasten van allerlei type vogels ophangen
- Insectenhotel
- Integratie met moestuin en aanwezige kweekkas van OBS

Eco zone rondom de basisschool

* Bloemenweide reeds in 2021
gerealiseerd (zie foto sheet 2)

Verbindende
heggen
en
erven

Gebiedsgerichte aanpak middels het aanleggen van heggen ter versterking van de gemeenschap met een biodiverse natuur en met historisch besef van een kleinschalige historische landschap. Mooie overgang van esranden naar lager gelegen gronden.

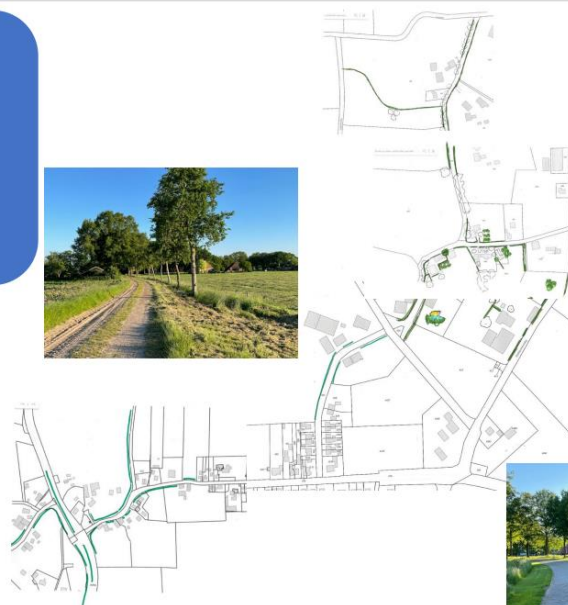

Met deze heggen wordt ook een verbinding gelegd tussen de (voormalige boeren)erven van het Ulkenende (buurt binnen Stokkum en op termijn met het beschermde dorpsgezicht. Dit geeft impulsen aan het biotoop van de patrijs, ringmus, vleermuis (inventarisatie soorten loopt). De nieuwe poel, geeft de kamsalamander kansen.

Door het noodzakelijke jaarlijkse onderhoud blijven ook de buurtgenoten met elkaar in verbinding! Maar liefst 14 erven doen actief mee (monitoring resultaten door HVT en Hofvogels).

Verbindende
heggen
en
erven

Wandelpaden

“Stokkumse Brink“

Door het verbinden van verschillende wandelpaden en de centraal gelegen Stokkumse Brink ontstaan verbanden. Hiervoor zijn de volgende activiteiten gaande:

- Aansluiten van bestaande en nieuwe wandelroutes
- Routes voorzien van bewijzing
- De nog aan te leggen Stokkumse Brink zal het centrale punt worden van waaruit de routes kunnen starten en de verschillende wandelroutes middels een overzichtsbord zal worden weergegeven
- Verder zal de Brink aangekleed worden als rustplaats voor wandelaars en fietsers
- Watertappunt, oplaadpunt,

Wandelpaden

“Stokkumse Brink“

Bijlage 2: Stokkum Beschermd Dorpsgezicht

E-1
14-02-1992

E
L
Z
I
J
N
S
V
O
L
K
S
G
E
Z
O
N
D
H
E
I
D
E
N
C
U
L
T
U
U
R

1.110519087003

Kenmerk Rijswijk
157823

14 FEB. 1992

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

EN

DE MINISTER VAN VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER

OVERWEGENDE

dat Stokkum een agrarische nederzetting is, gesitueerd op de oostflank van de Markelose heuvels,

dat Stokkum een gaaf voorbeeld is van de nederzettingvorm die in oost-Nederland is ontstaan uit de wijze van ontginnen gedurende de middeleeuwen,

dat in de ruimtelijke opbouw de historische ontwikkeling herkenbaar is gebleven,

dat het uitwaaierende wegenpatroon, met als centrum de voormalige hoeven Reirink en Effink hiervan de basis vormen,

dat de belangrijkste structuurbepalende wegen in dezen zijn de Ensinkgoorsweg in het westen, de Stokkumerweg in het oosten en de stationsweg in het midden,

dat de situering van de bebouwing zich hoofdzakelijk naar deze wegen heeft gevoegd, waardoor, samen met de bebouwing aan de Sligsweg en aan de voormalige weg ten noorden van de Stokkumerweg, twee open ruimten zijn ontstaan die kenmerkend zijn voor het huidige Stokkum,

dat naast deze aspecten de voor het merendeel agrarische bebouwing en de hoog opgaande beplanting een belangrijke rol spelen in het ruimtelijk beeld,

dat het gebied mitsdien een beeld oplevert dat van algemeen belang is vanwege zijn schoonheid en zijn ruimtelijke structurele samenhang.

dat het gebied mitsdien een beeld oplevert dat van algemeen belang is vanwege zijn schoonheid en zijn ruimtelijke structurele samenhang;

Voorts overwegende dat de geldende bestemmingsplannen: Stokkum, vastgesteld op 18 oktober 1954, goedgekeurd op 18 oktober 1955 en Buitengebied Markelo, vastgesteld op 29 augustus 1978, goedgekeurd op 4 september 1979 in onvoldoende mate recht doen aan de omschreven historische karakteristiek;

Gelet op artikel 35 en artikel 36 van de Monumentenwet 1988;

Gehoord de raad van de gemeente Markelo, Gedeputeerde Staten van Overijssel, de Raad voor het cultuurbeheer en de Rijksplanologische Commissie;

BESLUITEN

Het gebied in de gemeente Markelo zoals is aangegeven op de bij dit besluit behorende tekening nr 331 en zoals is omschreven in de toelichting bij dit besluit, aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 1, onder g van de Monumentenwet 1988.

de termijn voor het vaststellen van een ter bescherming strekkend bestemmingsplan als bedoeld in artikel 36, eerste lid, vast te stellen op twee jaar, te rekenen vanaf de datum van dit besluit.

Van dit besluit, waarvan mededeling zal worden gedaan in de Staatscourant, zal afschrift worden gezonden aan de Raad voor het cultuurbeheer de raad van de gemeente Markelo, Gedeputeerde Staten van Overijssel, en de Rijksplanologische Commissie.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

H. d'Ancona
Brs. H. d'Ancona

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

J.G.M. Alders
J.G.M. Alders

1.110519087004

Bijlage 3. Geschiedenis

Onze voorouders die zich vestigden in het gebied hebben geen geschreven bronnen na gelaten. Vanaf 1188 zijn er verschillende boerderijnamen opgetekend in goederenlijsten, leenakten, schattingsregisters en vuurstedenregisters. Hieruit en op basis van volkstelling, bevolkingsregisters, kerkelijke registers, de burgerlijke stand en kadastrale registers is er een redelijk beeld verkregen van de ontwikkelingsgeschiedenis van Stokkum.

De Marke Stokkum

De Marke Stokkum omvatte vroeger een aanzienlijk groter gebied dan wat we nu de buurtschap Stokkum noemen. Een Marke werd veelal afgebakend door natuurlijke grenzen als beken, kleine venen, moerassen en opvallende punten als hoge bomen en heuveltoppen. Verder werden de grenzen gemarkeerd met zogenaamde lakestenen (grenspunten).

Ontstaan der Marken

Het is zo goed als zeker dat in de periode 3000 - 2000 v.Chr. de bewoners van dit gebied het zwervend jagers- en vissersleven hebben opgegeven en zich op een vaste plaats in de immens grote bossen hebben gevestigd als landbouwers.

De hellingen der dekzandruggen, met open water in de directe omgeving werden als meest geschikte vestigingsplek beschouwd. Na het verbranden en rooien van een deel van het bos werden er ook grotere stukken bouwgrond in cultuur gebracht, ze dragen al sedert eeuwen de naam essen (es=zaaiveld).

Deze oude nederzettingen werden na de Romeinse tijd verlaten en later tijdens de grote volksverhuizing weer betrokken door Saksen die vanuit het oosten kwamen en in familieverband groepjes boerderijen gingen betrekken en verder uitbouwden. (ca. 600 na Chr.) De nederzettingen groeiden langzaam uit tot gehuchten, die het best kunnen worden aangeduid kunnen worden met buurtschappen. We mogen aannemen dat tegen het einde van de 8ste eeuw, over heel Twente verspreid, al veel van deze buurtschappen voorkwamen, waaronder Stokkum.

De buurtschappen gingen er toe over om de woeste gronden, bestaande uit bos, heide, moeras en veengronden tot haar gemeenschappelijk bezit te rekenen. Vroeg of laat belandde men echter bij de grond die door de naastliggende buurtschap als het hunne werd beschouwd. Dit vormde in de 12de en 13de eeuw aanleiding om een gemeenschappelijke grens vast te stellen, wat het begin werd van de Markevorming.

Vanaf de 11e eeuw was "deHof toe Stockum" met de bijbehorende boerderijen onderdeel van de Heerlijkheid van Diepenheim, welke toen eigendom was van de heren van Dalen in Duistland. In 1331 kocht de Bisschop van Utrecht en stond ook Stokkum onder het beheer van de Bisschop. Toen in 1528 de Bisschop van Utrecht afstand deed van het wereldlijk gezag in Overijssel, kwamen de teugels in handen van Keizer Karel V. In 1818 (na de val van de Napoleon) werd Goor een zelfstandige stad en daarnaast werden er een plattelands gemeente gevormd, bestaande uit de marken Kerspel-Goor, Markelo, Stokkum, Herike en Elsen (dat voorheen bij Rijssen hoorde).

Verbinding van boerenerven

In het Lutlike Ende (gekscherend ook wel het Ulkeneind genoemd) stonden in de middeleeuwen langs de rand van de Es enkele zeer oude boerenerven. Het waren een tiental boerderijen, alle gelegen in de directe omgeving van de tegenwoordige Nijhuisweg en Brinkweg. Het merendeel is inmiddels waarschijnlijk een duizend jaar oud. Na de middeleeuwen vestigden zich in een wijdere kring langs de Es, dus eigenlijk op de tweede rang, een groot aantal nieuwe boeren, waardoor het totale aantal meer dan verdubbelde.

Vanaf de negentiende eeuw vond de uitbreiding van het aantal boerderijen in het Lutlike Ende vooral plaats op de verder van de Es af gelegen veldgronden. Uit het schattingsregister van 1475, het oudste volledige document over de Twentse boerenerven, blijkt dat er tegen het eind van de middeleeuwen in het Lutlike Ende de volgende boerderijen stonden: Klein Wennink (in 1905 gesloopt), Hungerink, Hilbertink (Hilbert, in 1873 gesloopt), Nijehus (Nijhuis), Vrugink, Leferink, Wolberink (in 1866 gesloopt/verplaatst), Mensink (in 1839 gesloopt), Loesink (Leunkboer), Leeftink, Löppink. Slechts de doorgaande wegen Rijssen-Borculo en Markelo-Diepenheim hadden een vast tracé. Ook de wegen in de richting van de weide- en hooilanden volgden een vaste route.

Binnen de buurtschap zelf liepen de weggetjes (stegen) over de ongecultiveerde gronden tussen de verschillende "kampen" die bij elke boerderij waren gelegen. Pas toen omstreeks 1857 de markegronden werden verdeeld, ontstonden de meeste wegen die we nu nog kennen. Het tegenwoordige beeld werd echter definitief gevormd tijdens de eerste ruilverkaveling omstreeks 1953, toen diverse wegen werden verlegd en vele werden verhard met klinkers of asfalt heggen verdwenen en prikkeldraad had al lang zijn entree gemaakt.